

בבא בתרא קה

שווערד

1. ספר החינוך - מצוה ת

משרשי המצוה, כדי שידע האדם ויתבונן כי העולם ביד אדון משגיח על כל בריותיו, וברצונו וחפצו הטוב זוכה כל אחד ואחד מבני העולם בחלק הנכסים שהוא משיג בעולמו, ומתנתו ברוך הוא מבורכת שתמשך לעולם לאשר יתננה לו, אם לא כי מחטא הקדמוני נקנסה מיתה בעולם, ומפני סילוק גופו אינו בדין להיות הפסק למתנת הא-ל המבורכת, אבל תפשט מאליה בגוף המשתלשל ממנו שזהו בנו או בתו, ואם הוא בעונו ימות ובנים לא יהיו לו ראויה ברכת השם שתשוב אל הקרוב אליו, כי זאת הברכה שזכה בה זה, או זכותו גרמה לו או זכות אבותיו או עם הקרובים לו יותר למד כשרון המעשה שזכה עמו לנכסים, ולכן בהסתלק הוא וזרעו מהן בחטאו ראויים הקרובים שסייעו אותו לזכות להיות קודמין בהם לכל אדם:

2. ספר החינוך - מצוה ת

שנצטוינו בדיני נחלות, כלומר שמצוה עלינו לעשות ולדון בענין הנחלה כאשר דנה התורה עליה, שנאמר [במדבר כ"ז, ח' ט']. איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו ואם אין לו בת וגו', וסוף הפרשה [שם, י"א], והיתה לבני ישראל להוקת משפט כאשר צוה ה' את משה:

3. שו"ת רע"א - קמא - סימן קלח

ע"ד סילוק הנחלה אב מבניו שישנם כעת בבית אמה גרושת אביהם:

לא מצאתי תיקון, וזאת דרך התחייבות סך לאיש ידוע ממשפחה שיהיה זמן סילוק פרעון בעת שיבא הוא או ב"כ לירש זרעו, וכעין נוסח שטר חצי זכר, ויש עוד מציאות שתסוב הנחלה מבני האשה למשפחת אביהם, באם אביהם יעדר בחיי זרעו, ואח"כ יעדרו זרעו, אז יבואו אחיו לירש ולא יצטרכו לשלם מזה חוב של אחיהם אב הבנים, כדקיי"ל בשולחן ערוך חוה"מ (סי' ק"ד סי' ט"ו) ועי' ש"ך הדטעם דיכול לומר מכה אבוא דאבא קאתינא, ה"נ יאמרו מכה בני אחינו אתינו, לא מכה אחינו, ואין צריכים לנו לשלם מזה חובו:

אף דבעה"ת כתב (בשער מ"ח ח"ג) דדוקא ביורש אבי אביו אמרינן מכה אבוא דאבא קאתינא, אבל ביורש אחי אביו צריך לשלם חוב אביו, דאין לך בו אלא חדושו, א"כ ה"נ ביורש בן אחיו צריך לשלם חוב אחיו [והידוש בעיני דלא הביאו האחרונים והב"י דברי בעה"ת אלו לדינא] מ"מ עכ"פ אם ישא המגרש אשה ויליד ממנה בנים והוא יעדר, ואח"כ יעדר זרעו מבני הגרושה ה"ל יבואו הבנים מאשתו השניה לירש, לפי"מ דמשמע מהב"י (סי' רנ"ג) דירושת אח אחיו לא מדין משמוש מכה אביו כ"א בעצמותו יורש אחיו, א"כ יוכלו לומר אחינו אנחנו יורשים, ואין אנו צריכים לשלם חוב אביו, ויעויין תוס' ב"ב (דף ק"ח ע"ב) דהקשו למ"ל קרא דירושת אחיו, ת"ל מדין משמוש, עכ"פ משמע דלקושטא דמלתא אינו מדין משמוש, ובמקום אחר כבר כתבתי ליישב קושיית תוס', דזהו גופא הנ"מ דאין צריך לשלם חוב אביו דא"צ לבא מדין משמוש כ"א מדין ירושה את אחיו: ואולם הד"מ שם (אות ז') ס"ל דירושת אח מדין משמוש, א"כ אפשר דלפי דינא דבעה"ת דביורש אחי אביו צריך לשלם חוב אביו, ה"נ ביורש אחיו, צריך לשלם חוב אביו, עכ"פ יהי' מקום וערעור גדול לדינא, ובפרט דפשטא דמלתא נראה יותר דא"צ לשלם חוב אביו, ולא שמענו מעולם מי שירש אחיו שצריך לשלם חובות אביו, ולא מצאתי תרופה לזה לסלק נחלה זו, כנלענ"ד. ידידו: הק' עקיבא גינז מא"ש:

4. ספר קובץ שעורים ח"א - מסכת בבא בתרא דף קטו/א

(שלג) דף קט"ו. במישמוש נחלה יש לחקור אם השני המת זוכה בקבר בנכסי הראשון והשלישי יורש מהשני, או אפשר דאין השני זוכה כלל בנכסי הראשון דאין קנין למת, והשלישי יורש נכסי הראשון מפני שהוא במקום השני, כיון דהשני ראוי לירש את הראשון אלא שאין לו כח לזכות דמת אינו בר זכיה, השלישי עומד במקומו ורואין את השני כאילו זכה בנכסי הראשון להוריש לשלישי, ונראה ראיה לפירוש זה מהא דקרוב הראוי לירש פסול לעדות, למשנה ראשונה סנהדרין כ"ז, ופירש"י דבן אחותו פסול לאחי אמו דראוי ליורשו, ואי נימא דהמת זוכה בקבר, א"כ הוא יורש את אמו ולא את אחי אמו, ועוד דאיתקש ירושה שניה לראשונה דבן קודם לבת ופירשו בתוס' דירושה שניה היינו מישמוש, ואי נימא דהמת זוכה בקבר לעולם היא ירושה ראשונה, דהבן יורש את אביו או אמו, ולא איצטריך היקשא, ובהא דבן הבן פוטר מיבום כתבו בתוס' דילפינן מנחלה, דבן הבן יורש את זקינו, ותיקשי דהא אינו יורש כלל את זקינו אלא את אביו, ואיך נלמוד מזה לענין יבום דבן הבן פוטר, והרמ"ה כתב בטעמא דאין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחיו מן האב, משום דהאח אינו קרוב לאמו, ומה בכך, הרי את אחיו הוא יורש ולא את אמו, מכ"ז משמע דשלישי יורש מנכסי ראשון ולא נכסי שני, ותתישב קושיית קצוה"ח והגרעק"א שו"ת סימן קל"ב במ"ש הרמב"ם דיכול להנחיל לאח בין האחין, אף דירושת אח היא מטעם מישמוש, כמ"ש הרמב"ן בפירוש חומש ורבינו יונה בשיטה קי"ח וכן משמע בתוס' בר"פ דמ"מ את אחיו הוא יורש ולא את אביו. מה שהקשינו למעלה "ותקשי הא אין יורש כלל את זקינו אלא את אביו ואיך נלמוד מזה לענין יבום דבן הבן פוטר", הקושי' הזאת הקשה בשו"ת מהר"מ בר' ברוך סימן תתקכ"ח וז"ל, ומורי רבינו שמחה בר' שמואל אמר דאפילו לדברי הגאונים דמומר אינו יורש את אביו, בן המומר יורש את זקינו מד"ת, דאמר מכה אבוא דאבא קאתינא דכתיב תחת אבותיך יהיו בניך וכו', ואמר נמי בירושלמי ואם לבנו ייעדנה מיעדה לבנו ואינו מיעדה לבן בנו, ר' בעי קומי ר' זירא גבי נתלה את עבדי בן הבן כבן, ואם כן [צ"ל בן] ראובן בא מכה ראובן, א"כ אינך עושה חנוך לענין נחלה כאילו הוא בנו של יעקב אלא בנו של ראובן, עכ"ל]. (שלד) אבל קשה מס"פ מי שמת, בנפל הבית עליו ועל אביו והיו עליו בע"ח, יכול בנו לומר מכה אבוא דאבא קיריתנא וא"צ לפרוע חוב אביו, אבל אי לאו ה"ט אלא דירושתו מדין מישמוש היה צריך לפרוע, אי ס"ל דאיכני קנה והוריש משתעבד, ובשלמא אם נפרש דהמת זוכה בקבר שפיר משתעבדי לבע"ח היכא דכתב לו דאיכני, אבל אי נימא דהשלישי מנכסי ראשון הוא יורש ולא מנכסי שני ולא נעשו של שני מעולם, לא מחיים ולא לאחר מיתה, למה יגבה בע"ח שלו מנכסים אלו:

(שלה) והנה רבינו יונה בשיטה קכ"ה הוכיח מסוגיא הנ"ל, דבע"ח גובה מן הראוי, דהא כשירש השלישי מטעם מישמוש צריך לפרוע לבע"ח של שני אף דהוי אצלו ראוי, והא דאין צריך לשלם אם הירושה היא מכח אבוב דאבא, ולא מהני הא דבע"ח גובה בראוי, היינו דבכה"ג אפילו ראוי לא מיקרי, כיון שהשלישי א"צ לכת השני כלל, והרמב"ן בסוף הל' בכורות הוכיח משם להיפוך דבע"ח אינו נוטל בראוי, והמחלוקת הזאת היא בסברות הפוכות, דלדעת רבינו יונה אם הירושה היא מדין מישמוש מיקרי ראוי ואי מכח אבוב דאבא אפילו שראוי לא הוי, ולדעת הרמב"ן הוא להיפוך, דירושה מדין מישמוש לא מיקרי ראוי אלא מוחזק, ואי מטעמא דמכח אבוב דאבא מיקרי ראוי, **ונראה טעם מחלוקתם במשמוש, דתלוי בשני הפירושים**, דהרמב"ן סובר דהמת זוכה בקבר והשלישי יורש מנכסי שני ובכה"ג מיקרי מוחזק, כיון שהגיעו הנכסים לידו, בין מחיים בין לאחר מיתה, והא דבכור אינו נוטל פי שנים בכה"ג משום דהוי ראוי.....

5. חדושי הרשב"א על מסכת נדרים דף לד/ב

א"ל פשיטא דאע"ג דיהביה ניהלה במתנה אסור. **דאע"ג דככרי אמר ליה, ואלו מת או שנתנה לו במתנה לאחר הרי זה מותר כיון דנפק מרשותיה** וכדאמרינן נמי בסמוך, ותנן נמי לקמן בפרק השותפין (מו, א) קונם ביתך שאני נכנס שדך שאני לוקח מת או שמכרך לאחר מותר, דביתך וככרי לא משמע אלא כל זמן שהוא שלו הא נפק מרשותו שרי, היינו דוקא בדנפק מרשותו עד שלא בא לרשותו של מודר, **ואפי' מת יירשנו משום דאין היורש יורשו אלא לאחר מיתה דכבר נפק מרשות המזדיר, ולא מן המוריש באה לו נחלה אלא שהתורה זכתה לו:**

6. שו"ע חושן משפט - סימן רעו:ו

הגה - אין היורשין יורשין דברים שאין בהם ממש (הגהות מרדכי סוף ב"ב), או טובת הנאה בעלמא שאינו ממון (מהרי"ק שורש קס"א ומוהר"ם פאדוואה סימן ס"ה):

7. ספר נתיבות המשפט - סימן רעו

[ד] דברים שאין בהן ממש או טובת הנאה. עיין ש"ך ס"ק ד' דדוקא כשבאין להוציא מיד אחרים, אבל אם הוא תחת ידו יורשין אותו ע"ש. והוא דלא כמ"ש השל"ה (ענין צדקה ומעשר) הביאו בקצה"ח (סק"ב) שכתב **דהצדקה ממעות מעשר שהניח אין היורשין יורשין הטובת הנאה ומחוייבין ליתן לעני הנמצא ראשון**. ולפענ"ד נראה להביא ראיה לדברי הש"ך מהא דסימן רי"ד סעיף (ח) [ה'] בהג"ה שלא קנה שמעון האויר של ביתו, וע"ש בסמ"ע ס"ק כ"ו שכתב בשם הרשב"א (שו"ת ח"ב סי' שפ"ד) דאף דפירות אי אפשר אפילו לשייר לעצמו כי אם במשייר דקל לפירות, מ"מ האויר שעל ביתו ממילא משוייר דלא נכנס בכלל המכירה ולכך אינו יכול למוכרו ע"ש, וכי יעלה על הדעת דכשמת שלא יהיו היורשים יורשין את האויר ויהיה האויר הפקר (בנכסי) [כנכסי] הגר, **אלא ודאי דהיורש כרעא דאבוהי ומה שהוא שלן היורש יורשו** ...